

**DRŽAVNO NATJECANJE IZ FILOZOFIJE 2026. | TEST
RJEŠENJA**

1. Objasnite pojmove a) eksproprijacija zdravlja i b) ne-bolest u djelu Ivana Illicha *Medicinska Nemeza*. **(2 boda)**

a) Eksproprijacija zdravlja

Eksproprijacija zdravlja označava proces u kojemu medicina i medicinske institucije preuzimaju kontrolu nad zdravljem, čime pojedinac gubi autonomiju / sposobnost samostalnog suočavanja s bolešću, boli i smrću te postaje ovisan o stručnjacima. (1 bod)
(Ivan Illich, *Medicinska Nemeza*, str. 18 – 19)

b) Ne-bolest

Ne-bolest jest fenomen gdje „manija otkrivanja anomalija stvara novu epidemiju“. „Ne-bolest“ pretvara zdrave ljude u pacijente na temelju tjeskobe, funkcionalnih simptoma ili pogrešaka u laboratorijskim analizama. (1 bod)
(Ivan Illich, *Medicinska Nemeza*, str. 45)

2. Objasnite pojmove društvene i kulturne jatrogeneze prema Ivanu Illichu, objasnite razliku te ilustrirajte tu razliku jednim primjerom. **(4 boda)**

Društvena jatrogeneza označava štetu koju medicina proizvodi na razini društva stvarajući ovisnost o medicinskom sustavu i šireći institucionalnu kontrolu nad zdravljem i svakodnevnim životom. (1 bod)

Kulturna jatrogeneza označava dublju štetu – gubitak kulturnih obrazaca, značenja i osobnih sposobnosti da se bol, bolest i smrt razumiju i podnose bez intervencije medicine. (1 bod)

Razlika: Društvena jatrogeneza djeluje na razini institucija i društvenih odnosa, dok kulturna djeluje na razini smisla, vrijednosti i ljudskog iskustva. (1 bod)

Primjer: Ako ljudi više ne znaju kako se nositi s boli bez medicinske intervencije (npr. odmah traže lijek za svaku nelagodu), to pokazuje kulturnu jatrogenezu, dok ovisnost o zdravstvenom sustavu za rješavanje svih problema pokazuje društvenu jatrogenezu. (1 bod)
(Ivan Illich, *Medicinska Nemeza*, str. 40 – 45; 45 – 51)

3. Objasnite u čemu se sastoji epistemološka pogreška pri tumačenju mentalnih bolesti prema Thomasu Szaszu. **(2 boda)**

Epistemološka pogreška sastoji se u **ekspanziji (širenju medicinskog područja)** što se odnosi na neopravdano širenje medicinskih koncepata (bolesti, simptoma, liječenja) na područja ljudskih odnosa i etike, koja on naziva „problemima življenja“ (1 bod), i **organizaciji (pogrešnom svrstavanju)** – autor izričito kaže da to nije greška u samom opažanju (opservaciji), već u „organizaciji znanja“. To znači da psihijatri ispravno vide da se osoba ponaša neobično ili da pati, ali taj podatak pogrešno organiziraju/svrstavaju u kategoriju „neurološkog funkcioniranja“ umjesto u kategoriju „komunikacije o sebi i svijetu“ (1 bod).
(Thomas Szasz, *Mit o mentalnoj bolesti*, str.23)

**DRŽAVNO NATJECANJE IZ FILOZOFIJE 2026. | TEST
RJEŠENJA**

4. Što Szasz podrazumijeva pod pojmom „problemi življenja”? (2 boda)

Taj se pojam odnosi na poteškoće koje proizlaze iz konfliktnih osobnih potreba, mišljenja i društvenih aspiracija. (1 bod)

Szasz definira ljudske tegobe kao etička i socijalna pitanja, odnosno kao „izraz čovjekove borbe s problemom kako da živi”, a ne kao mentalnu bolest kako to naziva suvremena medicina. (1 bod)
(Thomas Szasz, *Ideologija i ludilo*, str. 22, 27, 31).

5. Kako se, prema Jaspersu, bolest razlikuje u načinu na koji je doživljava sam bolesnik i onaj koji ga promatra? (2 boda)

Bolesnik svoju bolest ponajprije doživljava kao **patnju**, unutarnje iskustvo koje zahvaća njegov život. (1 bod)

Promatrač (npr. liječnik) bolest uočava kao poremećaj, odstupanje ili **nerazumljivost**, tj. nešto što se dijagnosticira izvana. (1 bod)

(Karl Jaspers, *Opća psihopatologija*, str. 747)

6. Od ponuđenih tvrdnji označite četiri točne prema Jaspersu. (4 boda)

Odgovor: **b, d, g, h**

(Karl Jaspers, *Opća psihopatologija*, str. 739, 740, 741, 743)

7. Nadopunite sljedeće rečenice odgovarajućim pojmovima iz ponuđenog skupa pojmova: zdravlje, *gnōthi seauton* (spoznaj samoga sebe), društveni mit, *epimeleia heautou* (briga o sebi), problem življenja, jatrogeneza, kartezijanski trenutak, heremeneutika, mentalna bolest (3 boda)

Gnōthi seauton (spoznaj samoga sebe) (1 bod) pojavljuje se unutar pojma/okvira/principa **epimeleia heautou (briga o sebi)**, (1 bod) kao njegov dio ili funkcija/alat. U povijesti filozofije došlo je do promjene u odnosu tih pojmova zbog onoga što Foucault naziva **kartezijanski trenutak**. (1 bod)

(Michel Foucault, *Hermeneutika subjekta*, str. 14, 15 – 16, 18 – 19)

8. Nabrojite i ukratko objasnite tri ključna aspekta koncepta *epimeleia heautou* (briga o sebi) prema Foucaultu. (3 boda)

Stav (ethos): To je opći način odnošenja prema sebi, drugima i svijetu. (1 bod)

Pažnja: Označava preusmjerenje pogleda s vanjskih stvari (svijeta, drugih) prema „unutrašnjosti” i vlastitim mislima. (1 bod)

Praksa (vježba): Uključuje niz konkretnih radnji kojima se subjekt preobražava, kao što su meditacija, tehnike pamćenja prošlosti i ispitivanje savjesti. (1 bod)

(Michel Foucault, *Hermeneutika subjekta*, str. 20–21).

**DRŽAVNO NATJECANJE IZ FILOZOFIJE 2026. | TEST
RJEŠENJA**

9. Zaokružite tri tvrdnje koje su u skladu s tekstem *Health* R. M. Harea (3 boda)

Odgovor: **b, d, e**

10. Navedite autora za sljedeće tvrdnje: (5 bodova)

- a) „Kartezijanski trenutak" označava povijesni obrat u kojemu je spoznaja samoga sebe (kroz svijest i očiglednost) postala jedini legitimni put do istine. — **Michel Foucault** (1 bod)
- b) Bolest se ne promatra samo kao kvar, već kao dio rizika koji nosi ljudsko postojanje i njegova sloboda. — **Karl Jaspers** (1 bod)
- c) Stanje je neutralan termin koji liječnici preferiraju kako bi opisali pacijentov medicinski status bez prejudiciranja o uzroku ili o tome je li to stanje nužno loše. — **R. M. Hare** (1 bod)
- d) Dijagnoza mentalne bolesti funkcionira kao društveni instrument kojim se izbjegava suočavanje s odgovornošću, i na individualnoj i na kolektivnoj razini. — **T. Szasz** (1 bod)
- e) Pacijent može imati bolest, a ipak ne biti bolestan ako je bolest dobro kontrolirana terapijom. — **R. M. Hare** (1 bod)

Uputa za ispravljače:

Priloženi ključ odgovora i sustav bodovanja služe kao pomoć pri ispravljanju. Kod pitanja otvorenoga tipa navedene su samo ključne točke odgovora. Samostalno procijenite je li učenikov odgovor oblikovan kao potpuna i smislena cjelina. Ako učenik navede relevantne činjenice koje nisu izrijekom navedene u predviđenim rješenjima, takve odgovore potrebno je priznati i odgovarajuće vrednovati.